

Wspólne oświadczenie w sprawie szkół włączających w zróżnicowanych społeczeństwach

Wspólna inicjatywa na rzecz promowania wartości UE i edukacji włączającej

We współpracy z partnerami:

Wspólne oświadczenie partnerów projektu EU CONVINCe w sprawie szkół włączających w zróżnicowanych społeczeństwach

Wspólna inicjatywa na rzecz promowania wartości UE i edukacji włączającej

Globalizacja, nierówności społeczno-gospodarcze, zwiększona mobilność i migracja prowadzą do znacznego zróżnicowania ludności, a postęp technologiczny i cyfryzacja przyczyniają się do powszechnego „umasowienia” i indywidualizacji społeczeństwa. Współczesne społeczeństwo stoi również w obliczu takich niebezpiecznych trendów, jak rosnące zagrożenie radykalizacją, populizmem, ekstremizmem i ksenofobią. Szkoły, nauczyciele, kadra kierownicza szkół, pracodawcy w edukacji i inni pracownicy oświaty stają w obliczu różnych wyzwań, począwszy od osobistych konfliktów tożsamości po złożone kwestie społeczne, często związane z dyskryminacją, frustracją spowodowaną niemożliwością wpływu na obecną sytuację i brakiem poczucia przynależności.

Kluczową rolą edukacji jest wykorzystanie pełnego potencjału każdego ucznia, niezależnie od jego pochodzenia kulturowego lub statusu społeczno-ekonomicznego, oraz przygotowanie otwartych, wrażliwych kulturowo i odpowiedzialnych obywateli, którzy kierują się prawdziwymi wartościami demokratycznymi. Edukacja ma się również przyczynić do budowania lepszego społeczeństwa. Rosnące zróżnicowanie wśród osób uczących się i pracowników oświaty wywodzących się z odmiennych realiów społeczno-kulturowych wymaga integrującego środowiska uczenia się, które uwzględni różnorodność, odpowiada na potrzeby wszystkich uczących się oraz promuje wiedzę i zrozumienie wspólnych wartości i zasad.

„Edukacja włączająca ma na celu umożliwienie wszystkim uczącym się wykorzystania w pełni tkwiącego w nich potencjału poprzez zapewnienie im kształcenia dobrej jakości, ze zwróceniem szczególnej uwagi na tych, którzy są zagrożeni wykluczeniem i słabymi wynikami w nauce. Trzeba się starać ich aktywnie wspierać oraz elastycznie reagować na warunki i potrzeby wszystkich uczących się osób poprzez m.in. indywidualne podejście, ukierunkowane na wsparcie oraz współpracę z rodzinami i społecznościami lokalnymi”¹.

Zgodnie z tą definicją i w świetle Celów Zrównoważonego Rozwoju przyjętych przez wszystkich członków ONZ, Konwencji ONZ o prawach dziecka, europejskiego filaru praw społecznych, oraz innych międzynarodowych i europejskich instrumentów na rzecz włączenia społecznego, partnerzy projektu EU CONVINCe zgadzają się co do poniższego:

¹ Definicja zaproponowana przez grupę roboczą Komisji Europejskiej ds. kształcenia i szkolenia 2020 w sprawie promowania obywatelstwa i wspólnych wartości, jakimi są: wolność, tolerancja i niedyskryminacja.

- Edukacja włączająca jest odpowiedzią na fakt, że współczesne społeczeństwa są coraz bardziej skomplikowanymi i złożonymi organizmami. Odpowiada ona na potrzeby wszystkich uczących się, łącznie z osobami pochodzącymi ze środowisk, które są w gorszej sytuacji. Jest to również silne narzędzie w walce z ekstremizmem, ksenofobią i wszelkimi rodzajami dyskryminacji, ponieważ postrzega różnorodność jako wartość dodaną.
- Systemy edukacyjne, oparte na szkołach integracyjnych, czy szerzej włączających², które zapewniają bezpieczne fizyczne i społeczne środowisko nauki, wzmacniają poczucie przynależności do społeczności szkolnej i społeczeństwa jako takiego. W takich środowiskach wszyscy biorący udział w procesie edukacyjnym mogą swobodnie dyskutować na dowolne tematy w sposób demokratyczny i z wzajemnym poszanowaniem.
- Współpraca różnych zainteresowanych stron w dziedzinie edukacji (nauczycieli, pracowników naukowych, dyrektorów szkół, innych pracowników oświaty, uczniów, rodzin i szerszej społeczności szkolnej), a także partnerów społecznych (związków zawodowych zajmujących się edukacją i pracodawców w obszarze oświaty) ma kluczowe znaczenie dla rozwoju i promowania szkół włączających.
- Aby edukacja włączająca stała się rzeczywistością, media oraz polityka na poziomie krajowym i europejskim powinny wzmacniać różnorodność i promować demokrację poprzez dawanie dobrego przykładu.

Partnerzy projektu EU CONVINCENCE uważają, że następujące elementy są niezbędne do wdrożenia edukacji włączającej już od najmłodszych lat ucznia:

1. Bezpieczne fizyczne i społeczne środowisko do nauki, gdzie respektuje się wolność wypowiedzi i swobodę wyrażania różnych opinii. Takie środowisko edukacyjne promuje również dyskusje wśród wszystkich członków całej społeczności szkolnej w celu budowania demokratycznej kultury szkolnej, a zatem obejmuje:

- *zapewnienie infrastruktury szkolnej i warunków środowiskowych, które uwzględniają różne aspekty zróżnicowania społeczności szkolnej;*
- *wspólne zarządzanie szkołą z jasno określonymi obowiązkami, uwzględniające potrzeby wszystkich kluczowych interesariuszy w edukacji, w tym: nauczycieli, dyrektorów szkół i innych pracowników oświaty, uczniów, rodziców i szerszej społeczności;*
- *promowanie wymiany doświadczeń i dobrych praktyk w edukacji włączającej między nauczycielami, kadrą kierowniczą szkół, innym personelem edukacyjnym, pracodawcami*

² W angielskim tekście używa się terminu inclusive schools, co można by tłumaczyć jako „szkoły integracyjne”. Jednak to ostatnie pojęcie w polskiej literaturze przedmiotu oraz przepisach oświatowych stosuje się do określenia szkół, w których wraz z dziećmi zdrowymi uczą się dzieci z niepełnosprawnościami. Tymczasem w oświadczeniu chodzi o takie szkoły, które stwarzają najlepsze szanse rozwojowe dla wszystkich uczennic i uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, zarówno tych z niepełnosprawnościami, jak i tych, które mają problemy wynikające z ich pochodzenia, niskiego statusu społeczno-ekonomicznego czy doświadczenia migracyjnego. W tekście chodzi więc o taki model szkoły, który realizuje zasady edukacji włączającej, dlatego świadomie postanowiliśmy używać tłumaczenia „szkoły włączające”, tym bardziej że pojęcie edukacji włączającej jest oficjalnie używanym terminem przez władze oświatowe.

w dziedzinie edukacji, szkołami i klasami – na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim;

- *zapewnienie nauczycielom i uczniom odpowiedniej przestrzeni w ramach programów nauczania, aby mogli oni doświadczyć w praktyce praw podstawowych oraz różnorodności kulturowej i społeczno-gospodarczej.*

2. Nauczyciele i inni pracownicy oświaty przygotowani do zarządzania różnorodnością w szkole i dialogiem międzykulturowym, w tym do nauczania kwestii kontrowersyjnych i drażliwych, oraz wspierani w realizacji tych zadań, co można osiągnąć poprzez:

- *zapewnianie bezpłatnego szkolenia wstępnego i rozwoju zawodowego nauczycieli w zakresie demokratycznego obywatelstwa oraz kształcenia włączającego, które wyposaży nauczycieli w odpowiednie kompetencje w zarządzaniu zróżnicowanymi klasami, promowaniu wzajemnego szacunku, międzykulturowym zrozumieniu i dialogu (w tym przygotowanie do stosowania technik nauczania umożliwiających prowadzenie trudnych rozmów);*
- *zapewnienie pedagogicznej i zawodowej autonomii nauczycieli i pozostałych pracowników edukacyjnych w celu stosowania różnorodnych i innowacyjnych metod w edukacji włączającej, odpowiadających szczególnym potrzebom osób uczących się i uwzględniających kontekst lokalny;*
- *promowanie zasad pracy zespołowej, w tym współnauczania i partnerskiego uczenia się, w celu stworzenia silnej sieci nauczycieli/innych pracowników oświaty w ramach szkoły i pomiędzy różnymi szkołami, opartej na wzajemnym wsparciu i konsultacjach; zachęcanie nauczycieli i innych pracowników oświaty do wdrażania metod uczenia się opartego na uczestnictwie i współpracy w celu wzmocnienia wspólnej pracy uczniów z różnych środowisk, wzajemnej mediacji w celu wspólnego rozwiązywania problemów oraz zapewnienia uczniom możliwości doświadczenia bycia aktywnymi obywatelami, a także brania odpowiedzialności za innych ludzi;*
- *utrzymanie i zachęcanie do zróżnicowania kadry nauczycielskiej w celu odzwierciedlenia różnorodności społeczeństwa i zapewnienia szerokiego wachlarza wzorców do naśladowania;*
- *zbadanie możliwości edukacyjnych internetu i technologii komunikacyjnych (ICT) oraz innych mediów; mogą one wnieść wartość dodaną do nauczania jako jedno z wielu narzędzi, którymi dysponują nauczyciele i inni pracownicy oświaty; mogą być też wykorzystywane w celu wspierania włączenia do edukacji oraz zapewnienia uczniom wiedzy i wartości, które pozwolą im na pozytywne, krytyczne i odpowiedzialne zaangażowanie się w środowisku cyfrowym, w tym wyposażenie w takie podstawowe kompetencje, jak krytyczne myślenie i umiejętność korzystania z mediów.*

3. Kierownictwo szkoły zobowiązane do stworzenia sprzyjającego, wspierającego środowiska uczenia się i nauczania, posiadające wizję szkoły włączającej, którą można się dzielić i otwarcie omówić z innymi zainteresowanymi stronami w ramach demokratycznego zarządzania szkołą. Takie kierownictwo obejmuje:

- *wyposażenie kadry kierowniczej szkół w ramach doskonalenia zawodowego w odpowiednie i aktualne umiejętności oraz kompetencje w zarządzaniu zróżnicowaną grupą uczniów i nauczycieli, zapewnieniu wspólnego zarządzania szkołą oraz wdrażaniu podejścia, które bierze pod uwagę szkołę jako całość;*
- *zapewnienie demokratycznej kultury szkolnej i kolegialnego zarządzania przy zaangażowaniu nauczycieli i innych pracowników oświaty; ponadto kierownictwo szkół włączających powinno uwzględniać dobro emocjonalne, psychiczne, fizyczne i społeczne uczniów, nauczycieli, szkolnych liderów oraz personelu edukacyjnego – jako kluczowy element polityki i praktyki edukacyjnej szkoły;*
- *wdrażanie całościowego/holistycznego podejścia do szkoły odpowiadającej potrzebom uczniów, nauczycieli, rodziców i szerszej społeczności lokalnej poprzez zajęcie się wszystkimi aspektami szkoły i jej społeczności, które mogą mieć wpływ na dobre samopoczucie uczniów i pracowników;*
- *wspieranie współpracy i wymiany dobrych praktyk między kadrami kierowniczą szkół, nauczycielami i pozostałymi pracownikami edukacyjnymi;*
- *utrzymanie i zachęcanie do zróżnicowania kadry kierowniczej szkół i personelu zarządzającego edukacją w celu odzwierciedlenia różnorodności społeczeństwa i zapewnienia szerokiego wachlarza wzorców do naśladowania.*

4. Władze oświatowe z holistycznym spojrzeniem na system edukacyjny. Podejście takie wiąże się z integracją każdej osoby w społeczeństwie oraz z przygotowaniem uczących się do bycia aktywnymi i odpowiedzialnymi obywatelami w społecznie i gospodarczo zróżnicowanym świecie – są to główne cele edukacji. Władze oświatowe powinny zapewnić:

- *opracowanie jasnych i wspierających ram prawnych i politycznych dla edukacji włączającej (w tym polityki w zakresie zwalczania dyskryminacji i wykluczenia oraz zapobiegania tym zjawiskom) w ramach skutecznego dialogu społecznego;*
- *traktowanie edukacji włączającej jako elementu wewnętrznego i zewnętrznego systemu zapewniania jakości w celu zagwarantowania nauczycielom i kadry kierowniczej szkół jasnych definicji i wskazań, a także odpowiednich narzędzi do tworzenia szkół włączających;*
- *zagwarantowanie otwartego dialogu między władzami oświatowymi, osobami zatrudnionymi w oświacie i społecznością lokalną w celu lepszego zrozumienia potrzeb wszystkich grup w promowaniu różnorodności i wielokulturowości w edukacji;*

- *zagwarantowanie nauczycielom, kadrze kierowniczej szkół i innym pracownikom oświaty autonomii zawodowej, odpowiedniego i bezpłatnego kształcenia wstępnego oraz doskonalenia zawodowego, wystarczającej grupy specjalistów, a także wsparcia ekonomicznego i politycznego, aby wspomóc ich w zarządzaniu zróżnicowanymi grupami uczniów oraz w tworzeniu szkół włączających dostosowanych do lokalnej sytuacji;*
- *zapobieganie segregacji w środowisku edukacyjnym, która może prowadzić do wykluczenia społecznego, w tym przeciwdziałanie tworzeniu odrębnych szkół dla uczniów o specjalnych potrzebach, np. tylko dla uczniów ze środowisk migracyjnych lub o niskim statusie społeczno-ekonomicznym, lub tylko dla uczniów z niepełnosprawnościami;*
- *odpowiedni poziom cyfryzacji szkół, umożliwiający objęcie edukacją wszystkich uczących się osób i rozwiązanie problemu nierówności w dostępie do edukacji w społeczeństwie;*
- *inicjowanie i prowadzenie dogłębnych badań nad wiedzą i kompetencjami potrzebnymi do nauczania dialogu międzykulturowego i praw człowieka oraz zapewnienia edukacji włączającej;*
- *zapewnienie dobrej komunikacji i partnerstwa między władzami oświatowymi na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim, wspieranymi przez organizacje szczebla europejskiego, w celu znalezienia skutecznych rozwiązań problemów edukacji włączającej.*

5. Uczestnictwo i pełne zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron, w tym partnerów szkolnych i społecznych, w utrzymanie szkół włączających i promowanie różnorodności oraz wzajemnego szacunku i dialogu międzykulturowego w edukacji. Podejście oparte na współdziałaniu obejmuje:

- *współpracę z rodzicami i rodzinami oraz edukowanie ich jako cennych partnerów w promowaniu wzajemnego zrozumienia i praw człowieka, poszanowania różnorodnych opinii oraz dialogu międzykulturowego poprzez wszelkie dostępne formy uczenia się, rozwijania rozumienia i świadomości podstawowych wartości;*
- *współpracę z organizacjami społeczności lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego (np. pracownikami socjalnymi, organizacjami pozarządowymi) w celu zapewnienia pomocy we wdrażaniu szkół włączających, wspierania osób będących w trudnej sytuacji i wnoszenia do dyskusji w szkole różnorodnych poglądów;*
- *zaangażowanie uczniów i organizacji uczniowskich w inicjatywy integracyjne wewnątrz i na zewnątrz szkoły w celu budowania wspólnego zrozumienia potrzeb i kwestii związanych z edukacją włączającą oraz zapewnienia im możliwości wywierania pozytywnego wpływu na politykę edukacyjną;*
- *upowszechnianie wiedzy o lokalnych stowarzyszeniach i organizacjach młodzieżowych,*

sportowych lub kulturalnych oraz promowanie ich jako przestrzeni, w której uczniowie mogą praktykować swoje umiejętności dotyczące różnorodności integracji i niedyskryminacji;

- *konsultacje z partnerami społecznymi w obszarze edukacji na temat reform i rozwoju polityki edukacyjnej na poziomie europejskim, krajowym i lokalnym, jako organizacjami zawodowymi, które przyczyniają się do rozwoju wizji szkół włączających oraz wspierają innowacyjne metody i podejścia do nauczania*

Partnerzy projektu EU CONVINCCE podkreślają, że tylko edukacja w bezpiecznym środowisku nauczania prowadzona przez nauczycieli i liderów edukacyjnych, którzy są przygotowani i wspierani w zarządzaniu różnorodnością w szkole, jest w stanie zaspokoić potrzeby wszystkich uczniów, w tym tych pochodzących ze środowisk, które znajdują się w niekorzystnym położeniu. System ten, oparty na szkołach włączających, wymaga również współpracy i pełnego zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron, w tym partnerów szkolnych i społecznych, a także władz oświatowych, które wykazują się holistycznym spojrzeniem na edukację. Wreszcie partnerzy projektu EU CONVINCCE podkreślają, że edukacja włączająca musi być kluczowym elementem programu działań Unii Europejskiej, co można osiągnąć poprzez wdrożenie odpowiednich ram europejskich i międzynarodowych.

www.csee-etuice.org

www.facebook.com/etuice.csee
Group: Schools for Inclusion

[@ETUCE_CSEE](https://twitter.com/ETUCE_CSEE)

Projekt współfinansowany w ramach programu Unii Europejskiej „Erasmus+”